

KATARZYNA HETMAN*

Możliwości realizacji edukacyjnych i wychowawczych funkcji turystyki na przykładzie Poznania

Streszczenie. Celem niniejszego artykułu jest próba usystematyzowania, a właściwie stworzenia nowego pojęcia „turystyka edukacyjna” oraz wskazanie miejsca turystyki edukacyjnej wśród innych form turystyki, a przede wszystkim ukazanie jej wpływu na wychowanie, edukację historyczną, kulturową i przyrodniczą. Turystyka ta daje możliwość praktycznego zdobywania wiedzy na odpowiednio dobranych przykładach czy wejścia w rolę prawdziwego badacza, a tym samym uniknięcia nadmiaru informacji zawartych w podręcznikach szkolnych. Poznań jako jedno z miast, w których rodziło się państwo polskie, miasto o bogatej historii, teraźniejszości i kulturze, ze swą szeroką ofertą wydarzeń i walorów kulturowych jest idealnym miejscem do realizacji wszystkich zadań i celów turystyki edukacyjnej.

Słowa kluczowe: turystyka edukacyjna, turystyka, wychowanie, wycieczka, Poznań, walory turystyczne, edukacja

1. Wprowadzenie

Wielokrotnie już podejmowano próby zdefiniowania pojęcia „turystyka”, m.in. jako: zespół stosunków i zjawisk, które wynikają z podróży, całość zjawisk społecznych i gospodarczych wynikających z dobrowolnej i czasowo ograniczonej zmiany miejsca pobytu, typ aktywności czasu wolnego czy sumę zjawisk i stosunków wyrastających z interakcji turystów, usługodawców, rządów. W 1993 r., dla ujednoczenia terminologii, Światowa Organizacja Turystyki (UNWTO) opracowała „Zalecenia do statystyki turystyki”, w których turystykę zdefiniowano jako „czynności osób podróżujących w celach wypoczynkowych, służbowych i innych i pozostających poza swoim codziennym środowiskiem nie dłużej niż

* Wielkopolska Izba Turystyczna, e-mail: kasia-hetman@wp.pl, tel. 509 355 338.

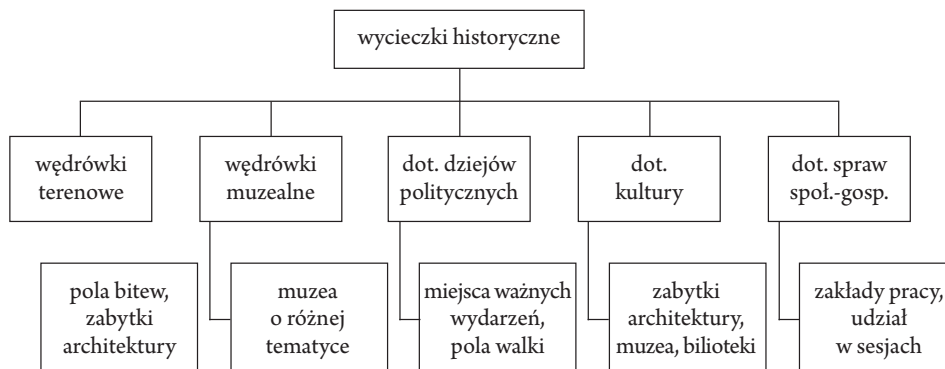
przez rok bez przerwy” (Przeclawski 1997: 27-28). Bez względu na to, którą definicję przyjąć za najbardziej trafną, mamy do czynienia ze zjawiskiem złożonym – jednocześnie psychologicznym, społecznym, ekonomicznym, przestrzennym i kulturowym.

W odniesieniu do edukacji najważniejsze jest znaczenie turystyki jako zjawiska psychologicznego, ponieważ każdego człowieka cechują jakieś potrzeby, motywy wyjazdu turystycznego i cel podróży (wartość), oraz jako zjawiska kulturowego – turystyka jest bowiem wyrazem danej kultury (dlaczego ludzie w trakcie podróży zachowują się tak, a nie inaczej?), pomaga zrozumieć współczesną kulturę i stanowi swego rodzaju spotkanie kultur, czyli wymianę wartości między turystami a miejscowymi. Współcześnie turystyka jest sposobem życia człowieka, spędzania czasu wolnego i realizowania różnych celów, formą poznawania i przeżywania świata oraz sposobem bycia z innymi (Przeclawski 1997: 27-28).

2. Funkcje turystyki i rodzaje wycieczek

Turystyka pełni wiele pozytywnych funkcji – jedną z nich jest wychowanie. Dzięki turystyce mamy możliwość bezpośredniego kontaktu z kulturą (dawną i współczesną), przyrodą i ludnością – poznawania „na żywo”, nie tylko z książek, telewizji czy gazet. Dobrym przykładem jest to, że wiszący na ścianie trójwymiarowy obraz morza, wzbogacony odgłosami fal, ptaków, a nawet rozpylonym w powietrzu zapachem morskiej bryzy, nie da się porównać z przebywaniem na prawdziwej plaży (Przeclawski 1997: 27-28). Tym samym na pierwszy plan wysuwa się element funkcji wychowawczej, jakim jest poznawanie świata przez turystykę, szczególnie wśród dzieci i młodzieży. Dzięki uprawianiu turystyki kształtują się w nich różne postawy: życzliwość, sympatia i zaciekawienie odmiennymi zwyczajami czy kulturami, postawa patriotyczna i świadomość narodowa, w szczególności w odniesieniu do krajoznawstwa. Dzięki turystyce tworzą się silne więzi między ludźmi – uczymy się razem pokonywać trudności i niebezpieczeństwa oraz działać wspólnie i solidarnie, aby osiągnąć wyznaczony cel. Turystyka – co jest istotne z uwagi na jej funkcję edukacyjną – stwarza możliwość działania twórczego poprzez wykonywanie różnych prac, zadań i dzieł podczas wyjazdu. Możliwość pracy w zespole integruje podopiecznych, a ponadto pozwala na zdrową rywalizację, co jest elementem aktywizującym w procesie edukacji.

Podstawą działalności turystyczno-krajoznawczo-edukacyjnej są wycieczki szkolne. W pracy lekcyjnej, pozalekcyjnej i wychowaniu ze względu na liczbę uczestników można wyróżnić wycieczki: indywidualne, grupowe i zespołowe (te odgrywają najważniejszą rolę w procesie kształcenia) oraz ze względu na pozna-

Rysunek 1. Struktura wycieczek przedmiotowych

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Denek 1989.

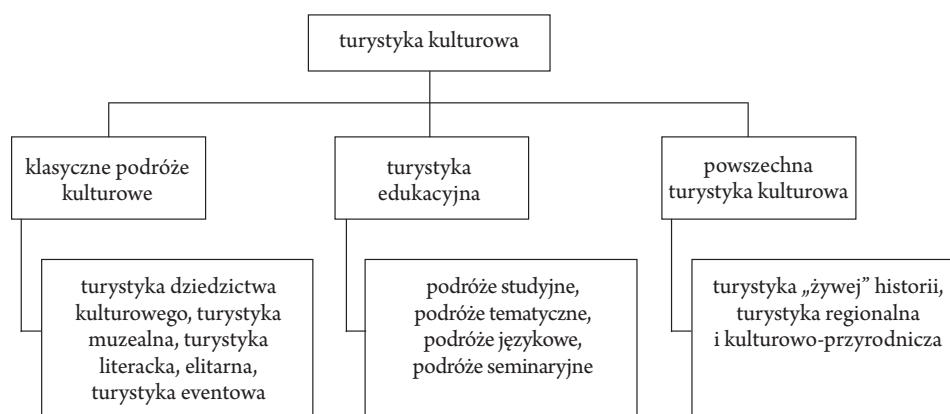
wane zagadnienia wycieczki: biologiczne, botaniczne, geograficzne, historyczne, plastyczne, polonistyczne i inne. Wycieczki te możemy określić mianem przedmiotowych (Denek, 1989: 138-144), czyli skupionych wokół jednego zagadnienia i przedmiotu szkolnego. Często – szczególnie z uwagi na wprowadzane w ostatnim czasie do szkół nauczanie blokowe – organizuje się także wycieczki wielopredmiotowe (kompleksowe, interdyscyplinarne, zintegrowane, globalne), łączące tematycznie kilka przedmiotów, np. humanistycznych czy przyrodniczych. Podziału wycieczek można też dokonać, przyjmując inne klasyfikacje: środek transportu: autokarowe, kolejowe, rowerowe, piesze; czas trwania: krótkoterminowe (np. jednodniowe lub weekendowe) i długoterminowe; cel i charakter organizacji: ogólnokrajoznawcze, okolicznościowe, gospodarcze, kulturalno-oświatowe. Wyjątkowymi walorami odznaczają się wycieczki weekendowe, zwane małymi formami krajoznawstwa i turystyki, ponieważ po pierwsze, stanowią najtańszą formę poznawania okolicy, po drugie, są dobrym przygotowaniem do dłuższych wyjazdów w celu lepszego poznania kraju ojczystego (Denek 1989: 138-144).

3. Turystyka a edukacja – turystyka edukacyjna

Turystyka odgrywa ogromną rolę w edukacji oraz wychowaniu dzieci i młodzieży szkolnej, stąd wśród wielu rodzajów turystyki można wyróżnić turystykę edukacyjną. Problem pojawia się, gdy chcemy zdefiniować to pojęcie. Rozumiejąc, czym jest sama turystyka, aby uświadomić sobie znaczenie turystyki edukacyj-

nej, należy wyjść od podstawowych pojęć pedagogicznych. Po pierwsze, „edukacja (łac. *educatio* – wychowanie) to ogół procesów, których celem jest zmienianie ludzi, przede wszystkim dzieci i młodzieży, stosownie do panujących w danym społeczeństwie ideałów i celów wychowawczych [...]. Obecnie upowszechnia się szerokie rozumienie tego terminu, jako oznaczającego ogół procesów oświatowo-wychowawczych, obejmujących kształcenie i wychowanie oraz szeroko rozumianą oświatę” (Okoń 1984: 66). Po drugie, „kształcenie to ogół czynności i procesów umożliwiających ludziom poznanie przyrody, społeczeństwa i kultury, a zarazem uczestnictwo w ich przekształcaniu, jak również osiągnięcie możliwie wszechstronnego rozwoju sprawności fizycznych i umysłowych, zdolności i uzdolnień, zainteresowań i zamiłowań, przekonań i postaw oraz zdobycie pożądaných kwalifikacji zawodowych. W ostatnich latach coraz częściej przez kształcenie rozumie się łącznie nauczanie i uczenie się. Proces kształcenia, w którym uczestniczy jednostka, może być organizowany przez instytucje, zwłaszcza rodzinną i szkołę, jak i przez pojedyncze osoby, kształcenie może też być podejmowane samorzutnie przez jednostkę (samokształcenie). Rezultatem kształcenia jest wykształcenie” (Okoń 1984: 66). Powyższe pojęcia mówią przede wszystkim o nauczaniu jako o procesie, a więc czymś ciągłym, a nie jednorazowym. Nieodzownymi elementami edukacji i kształcenia są poznanie, rozwój i wychowanie.

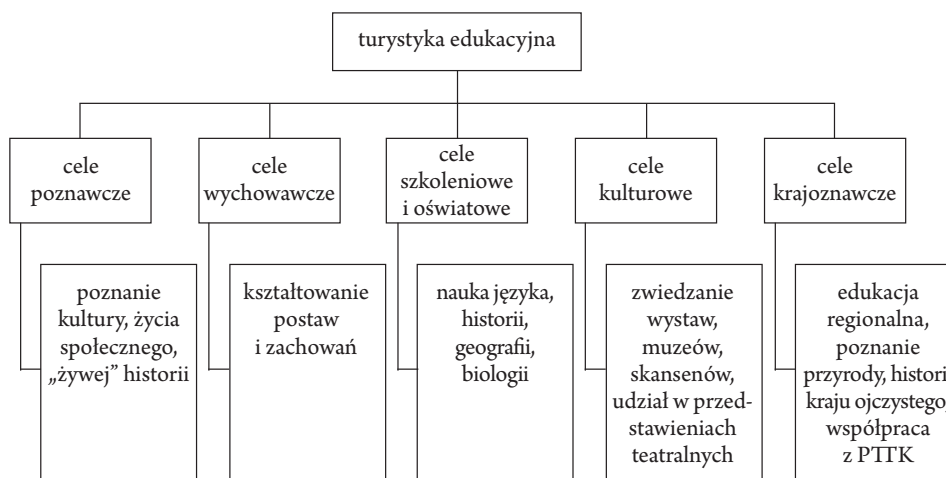
Definicja turystyki edukacyjnej autorstwa Pawła Różyckiego (2006: 26-27) jest dość ogólna. Turystyką edukacyjną nazywa on „wyjazdy w celu zdobycia wiedzy. Podkreśla przy tym, że edukacja ma naturalnie bardzo szeroki zasięg i spektrum wyjazdów o charakterze edukacyjnym może być znacznie szersze”. Podobnie bardzo ogólnie turystykę edukacyjną scharakteryzował Armin Mikos von Rohrscheidt (2010: 35), jako jeden z elementów turystyki kulturowej (rys. 2).

Rysunek 2. Formy turystyki kulturowej

Źródło: Mikos von Rohrscheidt 2010.

Takie traktowanie roli i znaczenia turystyki edukacyjnej jest zbyt wąskie i powierzchowne. Przede wszystkim dlatego, że turystyka edukacyjna ma znacznie większy zakres oddziaływania niż turystyka kulturowa i w tym przypadku właśnie turystyka kulturowa powinna być elementem turystyki edukacyjnej, a nie odwrotnie. Oprócz wspomnianych elementów, takich jak poznanie, rozwój, wychowanie i zdobywanie wiedzy, turystyka edukacyjna zawiera elementy turystyki kulturowej: dziedzictwo kulturowe, muzealnictwo, „żywą” historię, turystykę regionalną i kulturowo-przyrodniczą oraz krajoznawczą, czyli zbiór wiadomości z różnych dziedzin (archeologia, historia, geografia, biologia) o pewnym większym lub mniejszym obszarze, które oznaczają działalność praktyczną i kwalifikowaną, ponieważ aktywność fizyczna związana z tym rodzajem turystyki ma duże znaczenie w wychowaniu i kształtowaniu postaw pożądaných społecznie. Warto więc podjąć próbę stworzenia nowej definicji turystyki edukacyjnej. Biorąc pod uwagę wymienione elementy, turystykę edukacyjną można przedstawić jako zbiór czynności osób podróżujących w celach poznawczych, wychowawczych, szkoleniowych, oświatowych, kulturowych i krajoznawczych po swojej najbliższej okolicy (regionie) i poza nią.

Rysunek 3. Cele i elementy turystyki edukacyjnej

Źródło: opracowanie własne.

Takie przedstawienie turystyki edukacyjnej, a przede wszystkim celów, jakie dzięki niej może osiągnąć nauczyciel, potwierdza ogromną rolę turystyki w wychowaniu i edukacji, a co za tym idzie – w kształtowaniu świadomości i tożsamości historycznej, poprzez realizację celów poznawczych, wychowawczych, kulturowych i krajoznawczych. Odwiedzanie przez uczniów swojej najbliższej okolicy,

poznawanie jej historii, mieszkańców i pozostałości dawnych czasów w muzeach i skansenach doskonale uzupełnia wiedzę czerpaną z książek czy telewizji, służąc kształtowaniu własnej tożsamości historycznej i postaw patriotycznych.

4. Rola muzeów w turystyce edukacyjnej

Dużą rolę w turystyce edukacyjnej odgrywają muzea. Najważniejszy w edukacji muzealnej, która stanowi coraz bardziej popularny sposób prowadzenia lekcji, jest brak rutyny – każda wizyta to odrębne przygotowania ze strony muzeum oraz inne przeżycia uczniów. Tego typu lekcje to obecnie jedno z głównych działań muzeów, skansenów czy izb pamięci. Oprócz tego miejsca te:

- pozwalają zrozumieć zależności między zabytkami kultury materialnej a zagadnieniami gospodarczymi, politycznymi i społecznymi,
- pomagają praktycznie wykorzystać wiadomości na temat różnych stylów architektonicznych,
- ukazują zmiany w uzbrojeniu, życiu miast, wsi czy gospodarce rolnej,
- wyrabiają w uczniach różne umiejętności historyczne (szczególnie w muzeach poświęconych tematyce regionalnej),
- uczą zbierać informacje z różnych źródeł i łączyć nowe wiadomości ze zdobytymi już wcześniej (np. w szkole).

Potwierdza to nieodzowną rolę muzeów, skansenów i izb pamięci w procesie nauczania historii i szeroko rozumianej turystyce edukacyjnej, zarówno dla uczniów, jak i dla nauczycieli. Walory muzealne były doceniane już dużo wcześniej – Klementyna z Tańskich Hoffmanowa, pisząc o zbiorach Izabeli Czartoryskiej w Puławach, stwierdziła: „życzyłabym rodzicom dla samej nauki wozić do Puław swe dziatki, dokładne obejrzenie pamiątek w Sybili zebranych może by im lepsze dało wyobrażenie upłynionych wieków ojczyzny od niejednej książki”. W słowach tych zawarta jest główna przesłanka wykorzystywania walorów muzeów w nauczaniu historii, nie tylko dla XIX w., z którego pochodzą te słowa, ale i dziś, a także w następnych pokoleniach (Roszak, Strzelecka 2007: 10-14).

Należy jednak pamiętać, że poznawanie ekspozycji muzealnych stanowi pewną trudność – przy zwiedzaniu wzmożonemu wysiłkowi intelektualnemu towarzyszy zmęczenie fizyczne, a wystawa i sposób organizacji lekcji muszą być w pełni dostosowane do specyfiki prowadzonych zajęć. Ważna jest tu – podobnie jak podczas nauczania w szkole – systematyczność. Na lekcje muzealne należy też poświęcić odpowiednio dużo czasu – wymaga tego poznanie eksponatów czy zabytków. Istotne jest także, aby zarówno czas, jak i materiał przeznaczony na lekcję muzealną był dostosowany do intelektualnych i fizycznych możliwości uczniów.

Tabela1. Oferta edukacyjna muzeów w Poznaniu

Muzeum	Oferta	Opis
Muzeum Archeologiczne w Poznaniu	lekcje muzealne	program edukacyjny skierowany do uczniów przedszkoli i szkół, którego celem ma być popularyzacja archeologii jako nauki oraz poszerzanie wiedzy uczniów na temat pradziejów Wielkopolski, ziem polskich i innych cywilizacji starożytnych. Tematy lekcji dostosowane są do poziomu wiedzy i wieku uczestników.
	weekendy edukacyjne	weekendy edukacyjne od 2003 r. niezmiennie przyciągają wszystkich, którzy chcą miło i efektywnie spędzić wolny czas. Każdy weekend podporządkowany jest jednemu tematowi przewodniemu. Dotychczas Muzeum zorganizowało już m.in. weekend egipski związany ze starożytnym Egiptem, weekend średniowieczny dotyczący bogatej kultury średniowiecza, weekend archeologiczny pozwalający poznać tajniki pracy archeologa, a nawet weekend z kobietami.
Makiety dawnego Poznania Klasztor o.o. franciszkanów	makieta grodu pierwszych Piastów – pokaz światło – dźwięk	makieta przedstawia wygląd Poznania z czasów pierwszych Piastów. Pokazuje nie tylko średniowieczną zabudowę Poznania, ale i życie jego mieszkańców.
	makieta dawnego Poznania – pokaz multimedialny	makieta pokazuje Poznań taki, jaki został przedstawiony na rycinie Brauna-Hogenberga z 1618 r. Jej centralną część zajmuje miasto na lewym brzegu Warty, w obrębie średniowiecznych murów. Prócz tego można obejrzeć miniaturę ważnego w historii miasta i państwa polskiego Ostrowa Tumskiego oraz podmiejskich osad: Chwaliszewa, Garbar, św. Marcina i św. Wojciecha.
Muzeum Archidiejezjalne w Poznaniu	oferta dla szkoły podstawowej – lekcje muzealne/gry historyczne	„Akcja Chrystianizacja”, „W szlacheckim dworku”, „Jak zostać królem”, „Patriotyzm”.
	oferta dla gimnazjów – lekcje muzealne/gry historyczne	„Legendarny Poznań”, „Mała ojczyzna i jej bohaterowie”, „Średniowieczne mroki i blaski”.
	oferta dla szkoły ponadgimnazjalnej – lekcje muzealne/gry historyczne	„Średniowieczne tematy – poznanie najważniejszych przedstawień w sztuce średniowiecznej i ich źródeł. Nauka odczytywania symboli i ich interpretacja”, „Style w sztukach plastycznych, czyli czym różni się rzeźba renesansowa od barokowej albo monstrancja gotycka od manierystycznej – nauka rozpoznawania stylów”, „Sarmacka „Ars Moriendi – prezentacja staropolskiego (XVII w.) jedynego w swoim rodzaju ceremoniału pogrzebowego”, „Strój szlachty polskiej i jego najważniejszy element: pas kontuszowy – wyjaśnienie pochodzenia i symboliki stroju sarmackiego połączone z prezentacją zbioru pasów kontuszowych”.

Źródło: opracowanie własne na podstawie stron internetowych muzeów [23.09.2015].

Oprócz tego – podobnie jak lekcja w szkole – zajęcia w muzeum powinny mieć określony tematycznie zakres, a zatem nie powinny polegać na zwiedzaniu całego muzeum, a obejmować konkretne zagadnienie, szczególnie gdy uczniowie zapoznawani są z wybranym tematem (Roszak, Strzelecka 2007: 10-14).

5. Walory turystyczne krajoznawcze w Poznaniu i ich praktyczne wykorzystanie w turystyce edukacyjnej

Podstawą konsumpcji turystycznej są dobra turystyczne, czyli dobra stworzone przez naturę lub powstałe w wyniku działalności człowieka. Stanowią one cel podróży i nazywane są walorami turystycznymi. Jednym z elementów walorów turystycznych są walory krajoznawcze, w tym:

- walory przyrodnicze – istniejące bez ingerencji człowieka, takie jak: osobliwości fauny i flory, wąwozy, grotty, jaskinie; walory powstałe przy niewielkim wpływie człowieka: parki narodowe, parki krajobrazowe, punkty widokowe; walory ukształtowane przez człowieka: ogrody botaniczne, ogrody zoologiczne, zabawkowe parki;

- walory kulturowe – stworzone przez człowieka obiekty materialnej i niematerialnej kultury, powstałe w procesie historycznego rozwoju (zabytki architektury i budownictwa, obiekty ludowej kultury materialnej, dzieła ludowej kultury niematerialnej: folklor, obrzędy, tradycje, zwyczaje);

- walory dotyczące współczesnych osiągnięć człowieka – obiekty techniki, nauki i kultury, gospodarki (Kaczmarek, Stasiak, Włodarczyk 2010).

Szczęśliwie Poznań należy do miast, w którym można znaleźć wszystkie rodzaje walorów krajoznawczych edukacyjnych:

- walory przyrodnicze: Park Kurpińskiego, Park nad Wartą, Park Jana Pawła II, Park Drwęskich, Park Dąbrowskiego, Park Marcinkowskiego, Park Wilsona, Palmiarnia, Park Kasprowicza, Stare ZOO, Park Mickiewicza, Park Wieniawskiego, Park Moniuszki, Park Wodziczki, Park Sołacki, Ogród Botaniczny UAM, Laszek Marceliński, Rezerwat Meteoryt Morasko, Park Chopina, Park Szelągowski, Malta, Nowe ZOO;

- walory kulturowe: Jarmark Świętojański, Centrum Kultury Zamek, Katedra, Fara, Biblioteka Raczyńskich, Fort VII, Festiwal Malta, Dworzec Letni, Okrągłak, Ratusz, Hotel Bazar, Pałac Działyńskich, Pręgierz, domki budnicze, koziołki, Cmentarz Zasłużonych Wielkopolan, Akademia Muzyczna, Fontanna Apolla, Arkadia, Most Teatralny, Urząd Miasta (dawniej Rezydencja Radziwiłłów), Misterium Męki Pańskiej, Poznań za Pół Ceny;

– walory współczesnych osiągnięć człowieka: Nowy Dworzec Główny (Poznań City Center), biurowce na Placu Andersa, Stary Browar i inne galerie handlowe, Międzynarodowe Targi Poznańskie, zajezdnia Franowo (Łuczak 2010).

Bogactwo i różnorodność walorów turystycznych krajoznawczych i edukacyjnych w Poznaniu daje nieograniczone możliwości przy tworzeniu programów wycieczek o charakterze edukacyjnym. Wycieczki te można dostosować pod względem tematycznym, czasowym i wiekowym. To od nas zależy, czy będą one zamiennikiem zajęć edukacyjnych w szkole, czy uzupełnieniem wiedzy teoretycznej. Oto dwie propozycje do wykorzystania:

Propozycja 1: Stary Rynek – Ostrów Tumski – Nowe ZOO. Obiekty na czas zwiedzania ok. 7-8 godzin: Ratusz i domki budnicze, zabudowa wokół Starego Rynku, budynek Wagi Miejskiej i Odwach, pomniki; muzea: Historii Miasta Poznania, Henryka Sienkiewicza, Instrumentów Muzycznych, Archeologiczne; obiekty przy Starym Rynku: poznańska Fara, budynek i podwórze Szkoły Baletowej, pomnik koziołków poznańskich oraz budynek Urzędu Miasta Poznania; Ostrów Tumski: katedra poznańska i kościół Najświętszej Marii Panny; Nowe ZOO: przejazd kolejką maltańską z przystanku przy ul. Jana Pawła II. Dodatkowa atrakcja: przejazd wąskotorową kolejką maltańską wzdłuż jeziora Maltańskiego.

Propozycja 2: Stary Rynek – Plac Mickiewicza – Palmiarnia lub Ogród Botaniczny. Obiekty na czas zwiedzania ok. 7-8 godzin: Ratusz i domki budnicze, zabudowa wokół Starego Rynku, budynek Wagi Miejskiej i Odwach, pomniki; muzea: Historii Miasta Poznania, Henryka Sienkiewicza, Instrumentów Muzycznych, Archeologiczne; obiekty przy Starym Rynku: poznańska Fara, budynek i podwórze Szkoły Baletowej, pomnik koziołków poznańskich oraz budynek Urzędu Miasta Poznania; Plac Wolności: Muzeum Narodowe, Biblioteka Raczyńskich, budynek Arkadii; ul. Fredry: Teatr Wielki, park, Zamek, Plac Mickiewicza – pomniki Adama Mickiewicza i 28 Czerwca 1956 r., Collegium Maius; Palmiarnia lub Ogród Botaniczny. Dodatkowa atrakcja: ciekawa zabudowa centrum miasta (Bazar, Okrągłak, Centrum Minus, Akademia Muzyczna).

Inne propozycje wycieczek edukacyjnych po Poznaniu są następujące:

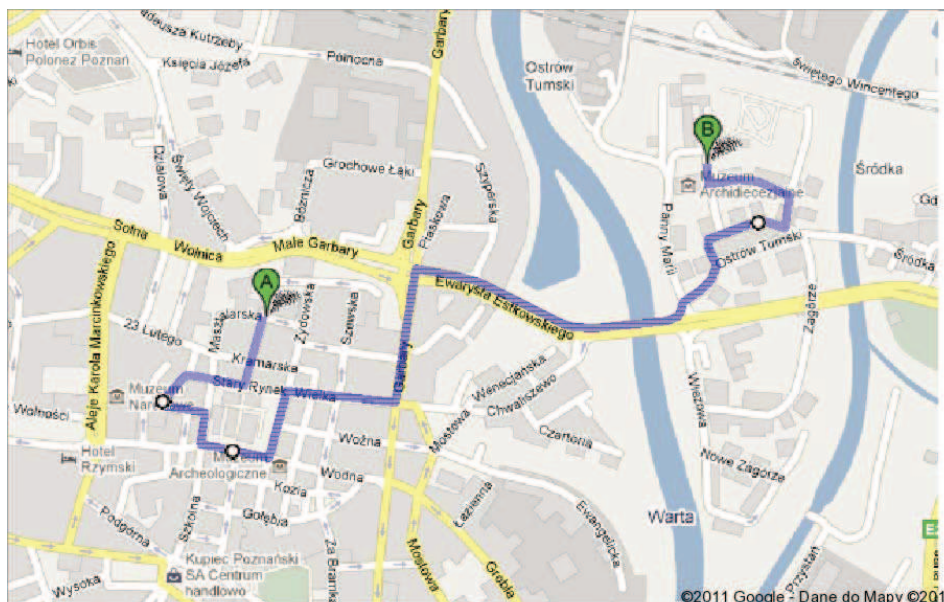
- początki państwa polskiego,
- Poznań za czasów pierwszych Piastów,
- Poznań średniowieczny,
- 1000-letnia historia Poznania w pigułce (od początków państwa polskiego po czasy cesarskie),
- Poznań cesarski,
- Poznań królewski,
- dzieje innych narodów w Poznaniu (Niemców, Żydów – Wydawnictwo Miejskie wydało cykl interesujących książek na ten temat),
- Poznań miastem kościołów (ale również inne wyznania, miejsca kultu),

- poznańskie pomniki,
- poznańskie fortyfikacje,
- rezydencje w Poznaniu (również okolice),
- śladami wielkich poznaniaków,
- architektura (secesja, modernizm, renesans, barok),
- powstanie wielkopolskie i inne zrywy narodowościowe (np. Czerwiec 1956 r.),
- znaczenie Warty w rozwoju miasta,
- muzyczny Poznań,
- szlak teatralny,
- przyroda w Poznaniu (fauna i flora),
- tablice pamiątkowe miasta Poznania.

Turystyka edukacyjna w Poznaniu może również opierać się na ścieżkach edukacyjnych. Oto autorska propozycja takiej ścieżki, do wykorzystania w edukacji historycznej i regionalnej – „W grodzie Mieszka I”:

Trasa poznańskiej ścieżki dydaktycznej „W grodzie Mieszka” została opracowana z myślą o uczniach różnych szkół – od podstawowych do ponadgimnazjalnych. Jej celem jest uzupełnienie wiedzy z podręczników szkolnych o początkach państwa polskiego oraz o historii miasta Poznania. Dobór zwiedzanych obiektów jest dostosowany do każdej grupy wiekowej oraz możliwości czasowych (dlatego został podany orientacyjny czas przejścia i czas zwiedzania) i finansowych. Trasę można dowolnie modyfikować, w zależności od potrzeb i pór roku. Wczesną jesienią i wiosną warto skupić się na obiektach na zewnątrz (jak chociażby mury miejskie, których nie zasypał śnieg), a zimą – na wystawach muzealnych.

Ścieżka dydaktyczna „W grodzie Mieszka” ma początek na ul. Wronieckiej (punkt A). Z tego miejsca doskonale prezentują się odrestaurowane niedawno średniowieczne mury miejskie. Uczniowie mogą się zorientować, jaki zasięg terytorialny miało ówczesne miasto, poza tym jest to dobry wstęp do dalszej wędrówki. Następnie kierujemy się ul. Zamkową na Górę Przemysława do zamku królewskiego (aktualnie w trakcie odbudowy). W zależności od wieku uczniów możemy nawiązać do legendy o Ludgardzie („Przemysł i Ludgarda”) lub zaprezentować panoramę Starego Miasta. Kolejnym etapem ścieżki jest ul. Ludgardy, przy której znajduje się wejście do kościoła franciszkanów, gdzie można zobaczyć makietę grodu pierwszych Piastów. Po prezentacji udajemy się ul. Paderewskiego na Stary Rynek, a stamtąd na ul. Wodną do dawnego Pałacu Górków (obecnie Muzeum Archeologiczne). Z okazji swoich 150. urodzin muzeum przygotowało wystawę stałą „Tu powstała Polska”, której tematyka dobrze wpisuje się w program nauczania historii w szkole i z pewnością zainteresuje uczniów w każdym wieku. Po zwiedzeniu wystawy kierujemy się ul. Garbary i Estkowskiego na Ostrów Tumski. To najstarsza część Poznania, nierozzerwalnie związana z początkami państwa polskiego. Wizytę na Ostrowie Tumskim można dowolnie rozło-

Legenda: Punkt A – początek trasy ul. Wroniecka – fragmenty średniowiecznych murów miejskich; punkt Muzeum Narodowe – ul. Ludgardy – kościół franciszkanów z makietą grodu pierwszych Piastów; punkt Muzeum Archeologiczne – ul. Wodna – wystawa „Tu powstała Polska”; punkt Ostrów Tumski – kościół NMP, kościół św. Małgorzaty, katedra; punkt B – koniec trasy – Muzeum Archidiecezjalne z wystawą.
 Orientacyjna długość trasy: 3 km; orientacyjny czas przejścia (bez zwiedzania): 35 min; orientacyjny czas zwiedzania: dawne mury miejskie – 15 min; Góra Przemysława – odbudowany Zamek Królewski – 15 min; makietą grodu pierwszych Piastów – 30 min; Muzeum Archeologiczne (wystawa „Tu powstała Polska”) – 40 min; Ostrów Tumski – 20 min; Katedra (wnętrze i podziemia) – 40 min; Muzeum Archidiecezjalne (galeria sztuki średniowiecznej) – 30 min.

Mapa 1. Trasa piesza ścieżki dydaktycznej „W grodzie Mieszka” w Poznaniu

Źródło: opracowanie własne na podstawie maps.google.pl.

żyć w czasie – zwiedzając zabytki tylko z zewnątrz lub dodatkowo odwiedzając podziemia i wnętrza katedry i/lub Muzeum Archidiecezjalne. Ostrów Tumski to ostatni punkt ścieżki „W grodzie Mieszka I”.

6. Dobre praktyki, czyli rola PTTK

Cenny wkład w rozwój turystyki edukacyjnej i kształtowanie świadomości historycznej ma Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze z racji organizowania wycieczek tematycznych dla grup na różnych poziomach edukacji:

– dla przedszkolaków – wycieczki krajoznawcze dla przedszkoli z Poznania (do tej pory łącznie 533 przedszkolaków z wychowawczyniami): zapoznanie uczestników z najciekawszymi krajoznawczo miejscami w pobliżu Poznania (czas trwania wraz z posiłkiem 5 godzin), konkursy przyrodnicze, recytacja wierszy, śpiewanie piosenek, czyszczenie szlaków turystycznych, zapoznanie z legendami, spotkania z ciekawymi ludźmi;

– dla młodzieży szkolnej – „Pamięć wiecznie żywa”: cykl imprez krajoznawczych od 1980 r., m.in. zwiedzanie cmentarzy, pól bitew, potyczek partyzanckich, walk powstańczych, walk Wojska Polskiego, notowanie tekstów zawartych na tablicach pamiątkowych; organizacja rajdów tematycznych: szlakiem Mazurka Dąbrowskiego, szlakiem bohaterów najdłuższej wojny nowoczesnej Europy, szlakiem Augusta Cieszkowskiego, szlakiem Cyryła Ratajskiego, szlakami powstania wielkopolskiego 1918-1919, szlakiem insurekcji kościuszkowskiej i inne;

– śladami powstania wielkopolskiego – popularyzacja powstania wielkopolskiego wśród dzieci i młodzieży: akademie, rajdy, wycieczki, spotkania, w których wzięło udział ok. 40 tysięcy uczestników;

– 20. rocznica odsłonięcia pomnika Pawła Edmunda Strzeleckiego w Jindabyne w Australii – miejsce: dwie szkoły w Poznaniu (podstawowa i gimnazjum), kościół św. Jakuba większego Apostoła i św. Wojciecha, Koło Przewodników PTTK. Celem było przypomnienie osiągnięć i dokonań jednego z największych polskich podróżników, odkrywców, geografów i geologów – liczbę uczestników szacuje się na ok. 2,5 tysiąca uczniów wraz z nauczycielami.

7. Podsumowanie

Podróże kształcą, ale też... cudze chwalicie, swego nie znacie. Komu są obce te powiedzenia? Niestety, coraz częściej z powodu nadmiaru obowiązków, przeładowanych programów nauczania i podręczników szkolnych zapominamy, jak ważnym uzupełnieniem wiedzy są zajęcia praktyczne, które z powodzeniem można realizować poprzez turystykę edukacyjną. A Poznań, ze swoim bogactwem kultury, zabytków i innych walorów turystycznych, tylko czeka na odkrycie.

Literatura

Denek K. (1989), *Krajoznawstwo i turystyka w wychowaniu dzieci i młodzieży szkolnej. Wychowanie*, Warszawa: PTTK Kraj.

Kaczmarek J., Stasiak A., Włodarczyk B. (2010), *Produkt turystyczny – pomysł, organizacja, zarządzanie*, Warszawa: PWE.

Łuczak J. (2010), *Spacerownik poznański*, Warszawa: Agora.

- Mikos von Rohrscheidt A. (2010), *Regionalne szlaki tematyczne – idea, potencjał, organizacja*, Kraków: Proksenia.
- Makiety dawnego Poznania: www.makieta.poznan.pl [23.09.2015].
- Muzeum Archeologiczne w Poznaniu: www.muzarp.poznan.pl [23.09.2015].
- Muzeum Archidiecezjalne w Poznaniu: www.muzeum.poznan.pl [23.09.2015].
- Okoń W. (1984), *Słownik pedagogiczny*, Warszawa: WN PWN.
- Przeclawski K. (1997), *Człowiek a turystyka. Zarys socjologii turystyki*, Kraków: Albis.
- Roszak S., Strzelecka M. (2007), *Toruńskie spotkania dydaktyczne IV – muzea i archiwa w edukacji historycznej*, Toruń: Stowarzyszenie Oświatowców Polskich.
- Różycki P. (2006), *Zarys wiedzy o turystyce*, Kraków: Proksenia.

Possibilities of the realization of educational and education functions of the tourism on the example of Poznań

Abstract. This article is an attempt to systematize the concept of educational tourism, indicating its place among other forms of tourism, and, above all, show the impact of educational tourism for upbringing and education: historical, cultural, and natural. This type of tourism offers the opportunity to gain practical knowledge on carefully selected examples or provides an “entrance” into the role of a real researcher - escaping an overload of theoretical information in school textbooks. Poznan, as one of the first cities of the Polish State, as a city with a rich history, its present and culture, with its wide range of events and cultural values, is an ideal place to carry out all the tasks and objectives of this particular form of tourism.

Keywords: educational tourism, tourism, upbringing, hike, Poznan, tourist attractions, education